

Medical Halachah: Medical Imaging on Shabbat (6-19-11)

R' Mordechai Torczyner – torczyner@torontotorah.com

Vignettes

1. Alan, 11, is standing on the sidewalk on Shabbat when he is struck by a bicycle. He falls to the ground, and suffers what seems to be a fractured wrist. May he undergo an X-Ray on Shabbat? Does the answer change if he was struck by an automobile? Does the answer depend on whether this is a digital X-Ray or on film?
2. Susan, 56 and a lifelong non-smoker, presents in the emergency room on a Shabbat in mid-winter with a bad cough, fever and chest pains. The symptoms look like pneumonia. May the physician order an X-Ray in order to rule out lung cancer? What about a CT scan?
3. Janet, 35, is undergoing IVF, requiring ultrasounds on Days 4 and 6 of her second week of injections. Assuming Janet can arrive at the hospital without violating Shabbat, may she have the actual ultrasound?

Is developing film or displaying a digital picture termed "writing"? There are no letters!

א. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קג עמוד א

משנה. הכותב שתי אותיות, בין בימינו בין בשמאלו, בין משם אחד בין משתי שמות, בין משתי סמניות, בכל לשון - חייב. אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכך כותבין על קרשי המשכן, לידע איזו בן זוגו...

ב. רמב"ם הלכות שבת פרק יא הלכה יז

רושם תולדת כותב הוא, כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל

Is developing film or displaying a digital picture termed "writing"? There is no pen!

ג. ר' חזקיה די סילוא, פרי מגדים משבצות זהב או"ח שמ"ג

ואותן הכותבים דברי סתר בנייר עם חלב שנחלב ולא נתבשל ונבלע בנייר ואין רישומו ניכר וכשבא לחבירו נותן אותו אצל האש ושלחבת ומתחמם וניכר הכתב ההוא (עיין בירושלמי כעין זה), אם עשה כן בשבת י"ל דחיוב חטאת ליכא, ומ"מ מדרבנן אסור דדמי לכותב וכ"ש במקום שיד סולדת בו

ד. רמב"ם הלכות שבת פרק יא:טו

אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד... ויכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו...

ה. ר' אברהם גמבינר, מגן אברהם סימן רנב ס"ק כ

אפ"ל נותן הישראל להרחיים בשבת ליכא חיוב חטאת עד שיטחון ברחיים של יד

ו. רמב"ם הלכות שבת פרק יא הלכה יז

הכותב בשמאלו או לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור

ז. ר' צבי פסח פרנק, שו"ת הר צבי יורה דעה סימן רל

דעת הפמ"ג לפוטרו משום שכתב שאינו ניכר לפי שעה לא בטל מתורת כתב כיון שיש לו תקנה... והיא הנותנת דמכיון דלא נתבטל ממנו תורת כתב א"כ לא שייך לחייבו על ההעמדה מטעם כותב שהרי באמת גם קודם ההעמדה נמי כבר היה נחשב לכתב גמור

Two unique heterim

ח. ר' שמואל וואזנר, שו"ת שבט הלוי חלק א סימן קכא

יתכן אולי שאין בו אלא איסור דרבנן לא מפאת שכתב כ"ת משום דלא הוי בגדר רושם אלא משום דצורת התמונה נדבקת בעצמה על הפלאטע ואנו עושים רק הפעולה שמסירים המניעות

Two other melachot: Colouring? Makeh b'Patish?

ט. ר' יצחק וויס, שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן כ

בתשו' קרן לדוד שם, כתב בפשיטות לענין המצייר צורה על ידי פאטאגראפיע דחייב משום תולדה דכותב, אבל נראה פשוט דמשום צובע לא מחייב, דע"כ לא מחייב משום צובע, אלא דומיא דצובע צמר, שרוצה להעביר הצבע על הצמר וכדומה, אבל כשאנו מקפיד על הצבע שיצטבע כלל, רק שיכיר הצורה, אין זה בגדר צובע

י. ר' שמואל וואזנר, שו"ת שבט הלוי חלק א סימן קכא

אמנם זה פשוט אצלי דבעשי' התמונה במים המיוחדים אח"כ ובשפשוף שעושים יש בו איסור תורה של מכה בפטיש דהיינו גמר ותקון הדבר ואין לך גומר ומתקן דבר גדול מזה שגורם עי"ז כל היות המעשי של הצורה,

Is it really only the technician at work?

יא. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כב עמוד א

אמימר שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא... אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתך דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין על ידי נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה אבל מר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח אמר ליה איכא רב זביד דקאי כותך ושניי ליה מסייע אין בו ממש

יב. תלמוד בבלי מסכת מכות דף כ עמוד ב

ת"ר פאת ראשו סוף ראשו ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחוריו אזנו ולפדחתו תני תנא קמיה דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבילא [כלו' בסל] לקי דאמר לך מני רבי יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו רבא אומר במקיף לעצמו ודברי הכל רב אשי אומר במסייע ודברי הכל

נקודת הכסף יו"ד קצח – רק בהקפת פאות הראש

יג. ט"ז או"ח שכחא – תלוי בכמות הסיוע

Vignette 1: X-Ray for a Broken Bone

יד. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח:יז

חולה שנפל מחמת חליו למשכב ואין בו סכנה... לחלל עליו ישראל באיסור דרבנן בידים, יש מתירים אפילו אין בו סכנת אבר; ויש אומרים שאם יש בו סכנת אבר עושין ואם אין בו סכנת אבר אין עושין; ויש אומרים שאם אין בו סכנת אבר עושין בשינוי, ואם יש בו סכנת אבר בלא שינוי; ויש אומרים אפי' יש בו סכנת אבר אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא, ודברים שאין בהם סמך למלאכה עושין אפילו אין בו סכנת אבר; ודברי הסברא השלישית נראין.

טו. רמב"ם הלכות שבת פרק יא:טו

אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד...

טז. ר' אברהם בורנשטיין, שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רג

ויש לעיין גם בתחילה לא יחשב כתב זהו דבר שאינו מתקיים שיבלעו. וצריך לומר משום דאפשר להפליטן על ידי מיא דנרא

יז. <http://zomet.org.il/?CategoryID=253&ArticleID=318>

אם קיימות שתי אפשרויות שקולות: כתיבה בעט שבת מתנדף, או במחשב, יש להעדיף מחשב - **אם לא נדרשת הדפסה**. הכתיבה במחשב איננה כתיבה כלל אלא רישומים אלקטרוניים או אלקטרומגנטיים.

Vignette 2: X-Ray or CT scan as standard procedure to rule out a potential diagnosis

יח. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח:ד

מכה של חלל אינה צריכה אומד, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול

יט. ר' ישראל מאיר קייגו, משנה ברורה סימן שכח ס"ק יד

ומשמע אע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת

כ. ר' אליעזר וולדנברג, שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן כז

מה שמקיל לרופא להתיר לו לעשות צילום רנטגן בשבת לחולה, כל שדרכו של רופא זה בכך גם בימי החול, ואפילו במקרה ברור ופשוט, ומציין כמקור לכך לשו"ע ולמ"ב סי' שכ"ח סק"ד. לדעתי אסור הדבר, ואין הנידון דומה לראיה, דשם בשו"ע ובמ"ב המדובר בכל שרגילים ומקובל הדבר לעשות לו כן בימות החול כדמודגש בלשון: כל שרגילים לעשות לו בחול. ורק אז יתכן להקל בדבר אע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא, כיון שהחולי יש בו מיהת סכנה. ואין אבל לבוא וללמוד מזה להקל גם עבור דרכו של רופא זה בלבד לעשות כן גם בימות החול, בזמן שאצל כלל-הרופאים ברור שאין בדחיית הצילום עכ"פ עד מוצש"ק שום חשש של הגברת הסכנה, וכשלמעשה גם רופא זה מודה בדבר שהמקרה ברור ופשוט ורק משום ספק כלשהו שאיננו מבוסס הוא עושה כן, ועוד זאת דאפילו בההיא דכל שרגילים וכו' מסיים ג"כ המ"ב בעצמו שם וכותב בכזאת ד"אבל כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה אע"פ שמ"מ צריך הוא לו ורגילין לעשות לו אין עושין אותו בשבת אלא ע"י אינו יהודי כדין צרכי חולה שאין בו סכנה"

Vignette 3: X-Ray or CT scan as standard procedure to rule out a potential diagnosis

See articles in Techumin 3:220-236 by Rav Osher Weiss, Rav Gidon Weitzman and Rav Dovid Lau